

Ramūnė Sakalaitė-Jonaitienė: „Žengti su laiku gal yra pats didžiausias egzaminas“

Dalia CIDZIKAITĖ

Daugiau nei 20 metų Kanados lietuvių savaitraštyje „Tėviškės žiburiai“ dirbusi viena iš leidinio redaktorių **Ramūnė Sakalaitė-Jonaitienė** šiandieninės lietuviškos spaudos Kanadoje padėtį vertina realiai. Pasak jos, laikraščio, kaip ir bet kurios kitos organizacijos, likimas priklauso nuo jo reikalingumo. „Pažvelkime į šiandien jauną šeimą auginantį maždaug 40 metų amžiaus lietuvių kilmės kanadietį ir pamatysime, kad jis „Tėviškės žiburių“ prenumeratos, kurią, beje, sumokėdavo tėvai, jau atsisakė, – sako ilgametė savaitraščio redaktorė. – Ar jis su šeima skaitys „Tėviškės žiburius“, nors ir spalvotomis nuotraukomis papuoštus, su skyriumi anglų kalba? Tikimybė maža. Svarbiau klausti: ką jis skaito? Beveik be išimties – internetines žinias.“ Todėl prieš keletą metų savaitraštį leidžianti Kanados lietuvių katalikų kultūros draugija „Žiburiai“ ryžosi atnaujinti interneto svetainę www.tevzib.com. Nuo šių metų liepos mėnesio draugija žengs dar vieną žingsnį – atsisakys popierinio, daugiau nei 70 metų leidžiamo laikraščio, kuris dėl finansinių sunkumų jau kuris laikas išeina tik du kartus per mėnesį. Sakalaitė-Jonaitienė, kuri atsinaujinusioje „Tėviškės žiburių“ svetainėje redaguoja skyrių anglų kalba, tikisi, jog, net ir atsisakius popierinių „Tėviškės žiburių“, jiems pavyks kuo ilgiau išlaikyti lietuviškų žinių apie lietuvius Kanadoje šaltinį.

Kada, kokiomis aplinkybėmis pradėjote dirbti „Tėviškės žiburiuose“?

„Tėviškės žiburiuose“ pradėjau dirbti 1994 metais. Laikraščio vyr. redaktorius prel. dr. Pranas Gaida, visada įdėmiai stebėjęs rašantį jaunimą bei skatinęs jaunus

žmones rašyti, užangažavo mane nuo jaunų dienų. Kartas nuo karto rašydavau apie jaunimo veiklą, redagavau jaunimo skyrių. Sukūrusi šeimą ir apsigyvenusi Toronte, ne visą darbo dieną dirbau anglų, lietuvių ir prancūzų kalbų vertėja. Prieš man ateinant į laikraštį, vyr. redaktorius buvo šiek tiek sunegalavęs, todėl, tausodamas sveikatą, nesilankė redakcijoje, o dirbo klebonijos raštinėje. Pas jį pasitarti ir medžiagos atiduoti ateidavo pavaduotojai Česlovas Senkevičius ir Jonas Andrulis, kurie dalinosi darbais redakcijoje: atsakinėjo į skambučius, tvarkė kasdienius laikraščio reikalus ir atliko kitus mažesnius darbus. Nuo 1986 m. dalyvavau „Tėviškės žiburių“ leidėjos Kanados lietuvių katalikų kultūros draugijos „Žiburiai“ valdyboje, taigi buvau „pažįstama“. Todėl J. Andrulis, nutaręs išeiti į pensiją, nuo 1994 m. sausio pradžios pakvietė mane perimti jo redakcijoje eitas pareigas. Nors polinkį rašyti turėjau, žurnalistikos nebuvo studijavusi. Jaunystėje redagavau ateitininkų laikraštėlį „Pirmyn jaunime“, „Tėviškės žiburių“ leistus „Jaunimo žiburius“, vėliau – „Moterų žiburius“. Prieš tai dirbau keliose kanadietiškosiose įstaigose, tad buvo šiek tiek keista dirbti vien lietuviškoje aplinkoje, be to, darbo sąlygos buvo kuklios. Per 20 darbo metų laikraštyje sužinojau daug: apie spaudą, apie žmones, apie lietuvių visuomenę ir... apie lietuvių kalbos gramatiką.

Savaitraščio redaktorius Česlovas Senkevičius

Kur buvo įsikūrusi redakcija, kiek žmonių ją sudarė?

„Tėviškės žiburių“ redakcija įsikūrė 1975–1976 metais Toronto priemiestyje Missisogoje (*Mississauga*), šalia Lietuvos kankinių parapijos. Anksčiau jos namai buvo Šv. Jono Krikštytojo parapija Toronto mieste. Parapija išsikėlė klebonui kun. Petriui Ažubaliui suvokus, jog lietuvių veiklai reikia didesnio centro. Missisogoje buvo pastatytos renginių salės, įkurtas Kanados lietuvių muziejus-archyvas, įsteigtos lietuviškos Šv. Jono kapinės. Tuo laiku laikraščio administratorė buvo Salomėja Andrulienė, jos padėjėja – Aušra Trussow. Vytautas Balčiūnas dirbo kaip techninis redaktorius, jo padėjėja buvo Genovaitė Karasiejūtė-Gaižutienė. Ji, Laima Kurpienė ir Vida Tumosienė dirbo rinkėjomis. Vytautas Kastytis-

Tvardauskas buvo redaktorių pavaduotojas, rašęs net keletui skyrių. Dar kokie keturi asmenys dirbo ekspedicijoje – jie kartą per savaitę ruošė laikraštį išsiuntimui. Korektūrą skaitė įvairūs žmonės, vėliausias „Tėviškės žiburių“ korektorius – Gediminas Kurpis. Štabas buvo nedidelis, algos, palyginus su Kanados rinka, beveik simbolinės.

Kokios buvo Jūsų pareigos? Ar laikui bėgant jos keitėsi?

Kadangi tada dar buvau ir Kanados lietuvių katalikų kultūros draugijos „Žiburiai“ valdybos pirmininkė, mano pareigos ir atsakomybės buvo įvairios. Kai kada jos sutapdavo, kai kada reikėdavo pasikeisti kepurę. Kaip valdybos pirmininkei teko pasirūpinti darbuotojų reikalais, daryti svarbesnius sprendimus (pavyzdžiui, kompiuterių pirkimas), o taip pat rašyti reportažus, vesti keletą skyrių, spausdinimui paruošti dalį straipsnių. Pirmieji metai buvo tam tikras išbandymas, jie pareikalavo nemažai pastangų, mat per juos įvyko nemažai pasikeitimų. Į pensiją išėjo ilgametė administratorė S. Andrulienė, jos pareigas perėmė Aušra Trussow. Mano pirmieji metai „Tėviškės žiburiuose“ pasibaigė gana liūdnai – lapkričio pabaigoje staiga mirė ilgametis techninis redaktorius V. Balčiūnas. Jo darbo našta krito ant Genutės Gaižutienės pečių. Bet kažkaip sugebėjome prisitaikyti ir laikraščio leidyba nenutrūko.

Kanados lietuvių katalikų kultūros draugijos „Žiburiai“ valdyba, 1954 m. Sėdi iš kairės: I. Matusėvičiūtė, dr. Adolfas Šapoka, kun. dr. Pr. Gaida; stovi: Pr. Razgaitis, B. Sakalauskas-Sakalas, Jonas Andrulis

Kaip atrodė savaitraščio leidyba tuo metu?

Tada, ypač žiūrint šiandienos akimis, visas leidybinis procesas buvo primityvus. Tačiau panašiai dirbo ir kiti vietiniai etniniai laikraščiai Kanadoje. Nuotraukoms paruošti buvo naudojamas aparatas, kuris iš nuotraukų perfotografuodavo spausdinimui reikalingus pustonius (angl. *half-tones*). Rinkėjos rinko neakivaizdiniu būdu - tikrąja to žodžio prasme: to laiko tekstų rengyklės (angl. *word processors*) nerodė, ką rašai. Straipsniai buvo renkami ir atspausdinami ant storesnio „Kodak“ popieriaus ilgomis skiltimis arba paragrafais, kurie buvo apkerpami ir perleidžiami per aparatą, antrąją popieriaus pusę ištepdamusį vašku, kad būtų galima laikinai suklijuoti ant laikraščio dydžio lapų su linijomis. Tie lapai, ištaisyti išskutant klaidas ir įklijuojant pataisymus, buvo vežami į vengrų spaustuve, kuri „Tėviškės žiburius“ spausdino iki šių metų liepos. Laikui bėgant

įsigijome kompiuterius, juos pradėti naudoti padėjo nepamainomas savanoris inžinierius dr. Česlovas Jonys. Klaidų ištaisymas tapo paprastesnis, o 2005 metais pradėjome laikraštį maketuoti kompiuteriu, naudodami specialias leidybos programas. Laikraščio formatas iš didelio pakeistas į mažesnę, vadinamąją *tabloid*. Šiuolaikiškai maketuoti išmoko Vida Tumosienė. Jai išėjus į pensiją, maketavimą perėmė Akvilė Minkevičienė, kuri dabar yra ir svetainės administratorė (angl. *webmaster*). Nors ilgainiui draugijos valdyboje pareigų atsisakiau, pasilikusi dirbti tik laikraščio redakcijoje, vis tiek teko rūpintis įvairiais laikraščio reikalais. 2000 metų pradžioje nusilpus prel. P. Gaidos sveikatai, jis išvyko į slaugos namus Lietuvoje. Po kiek laiko ten atgulė amžinam poilsiui. Su Č. Senkevičiumi maloniai bendradarbiauau iki 2016 metų, kai jis nutarė išeiti į pensiją. Dar prieš jo mirtį 2017 metais spėjau perrašyti kelis jo rankraščius, įskaitant ir romaną, rašytą paskutiniaisiais gyvenimo mėnesiais. Jis mirė tą pačią dieną, kada iš lietuvių Jurgio Kuliešiaus spaustuvės atsiėmiau pirmąjį jo romano „Dr. Antonelli“ egzempliorių. Deja, Č. Senkevičius taip ir nepamatė jo išspausdinto.

Kas buvo „Tėviškės žiburių“ bendradarbiai? Nuolatiniai ar labiau atsitiktiniai? Ar sunku buvo jų rasti?

Nuo pat „Tėviškės žiburių“ gyvavimo pradžios bendradarbiai buvo vyr. redaktorių priprašomi, „prijaukinami“. Ir pirmasis redaktorius dr. Adolfas Šapoka, ir vėliau prel. dr. P. Gaida, susirašinėdami su pažįstamais veikėjais ir akademikais, subūrė platų bendradarbių ratą – nuo Toronto iki Tasmanijos, įskaitant JAV, Pietų Ameriką, Australiją, Europą, Sibirą ir, aišku, Lietuvą. Savaitraštis buvo leidžiamas beveik savanoriškais pagrindais, tad Kalėdų proga patiems ištikimiausiems bendradarbiams buvo sumokami simboliniai honorarai. O šiaip straipsnius autoriai rašė be atlyginimo, iš meilės lietuviškai spaudai. Todėl pastaruoju metu, išmirus senajai kartai, netekome ir rašančiųjų. Pasisiūlymas rašyti savaitraščiui visada ateina su tam tikro atlyginimo reikalavimu, tačiau „Tėviškės žiburiai“ to neapraktikuoja. Šia prasme savaitraštis išsaugojo savo idealistinį savanoriškumo principą.

Kas buvo „Tėviškės žiburių“ skaitytojas? Ar laikraštis laikėsi kokios nors politinės krypties?

„Tėviškės žiburių“ skaitytojai – nuo ūkininkų iki akademikų – gyveno pačiose įvairiausiose vietovėse. Atsakant į Jūsų antrąjį klausimą, turbūt lengviau būtų pasakyti, kas nepritarė „Tėviškės žiburiams“. Tai kairesnių, liberalių pažiūrų

lietuviai, kurie, matyt, vis dėlto savaitraštį skaitė, kitaip nebūtų reiškę savo aštrių, priešingų nuomonių. Ilgainiui skaitytojų gretos ėmė retėti, laikas atėmė nuolatinis laikraščio rėmėjus. „Tėviškės žiburių“ linija nesikeitė, jie nepasidavė politinėms srovėms ar -izmams. Vienus anksčiau, o kitus, t. y. naujai atvykusius emigrantus, vėliau atbaidė katalikiška savaitraščio pakraipa ir griežtas redakcijos kalbos taisyklių paisymas. „Tėviškės žiburiai“ visada laikėsi dešinėsios, katalikiškos-kriščiūniškos krypties, palaikė ryšius tik su bendraminčiais leidiniais.

Kiek laikraštį leidžianti Kanados lietuvių katalikų draugija „Žiburiai“ dalyvauja savaitraščio leidyboje, parenkant temas ir pan.?

Draugija visada visiškai pasitikėjo redakcijos ištikimybe „Tėviškės žiburių“ principams, tad galima sakyti, kad laikraščio leidyboje nedalyvavo. Visus su turiniu susijusius sprendimus darė redakcija.

Kas finansuoja „Tėviškės žiburius“?

Pirmuosius dolerius „Tėviškės žiburių“ leidybai paaukojo Kunigų vienybė, vėliau laikraštis išsilaikė iš prenumeratų, aukų ir palikimų. Be prenumeratorių supratimo ir dosnumo, be aukų, mažų ar didelių, savaitraštis nebūtų sulaukęs septyniasdešimtmečio. Kanados valdžia ribotai remia daugiakultūrę spaudą, ji apmokėjo tik dalį mūsų laikraščio siuntimo paštu išlaidų.

Ar „Tėviškės žiburiai“ turėjo rimtų konkurentų Kanadoje? Šiaurės Amerikoje?

Tikrai nejutau, kad „Tėviškės žiburiai“ su kuo nors konkuruotų. Katalikiški Čikagos „Draugas“ ir Niujorko „Darbininkas“, o ir Klivlando „Dirva“, leidžiama vadinamųjų tautininkų, turėjo savo skaitytojus, pasiskirsčiusius pirmiausia pagal vietas. Kai kas skaitė tik savo vietinį laikraštį, kai kas skaitė visus. Į Kanadą atvykę pokario imigrantai rado seniau įsteigtą „tautininkų“ laikraštį „Nepriklausoma Lietuva“, kuris neatitiko jų pasaulėžiūros. Po nesėkmingų bandymų susikalbėti ateitininkų branduolys įsteigė „Tėviškės žiburius“. „Nepriklausomos Lietuvos“ steigėjams ir jų rėmėjams išmirus, politinei priešpriešai aprimus ir praradus aktualumą, laikraščio bendradarbių gretos išretėjo, paskutinei jo redaktorei Birutei Nagienei teko jį uždaryti, rodos, 2001 metais.

Ar manote, kad savaitraštis išlaikė laiko egzaminą?

Atsakyti nėra taip paprasta. Kas yra „laiko egzaminas“? Ar tai tik koks nors išpūdingas metų skaičius? Kaip ir visose organizacijose, kurių steigėjai ir nariai susiburia vienam tikslui, laikas priverčia atsižvelgti į pasaulio kaitą, spręsti dėl tolesnės veiklos ir jos reikalingumo. „Tėviškės žiburiai“ buvo įsteigti norint suteikti balsą krikščioniškos-katalikiškos krypties lietuviams patriotams, pabėgėliams nuo žiaurios okupacinės santvarkos, naujai besikuriantiems svetimame krašte. Įvairūs dalykai keitė jo misiją. Kova už Lietuvos nepriklausomybės atgavimą buvo dalis savaitraščio misijos. Kaip matyti iš daugybės vedamųjų (surinktų ir paskelbtų Č. Senkevičiaus knygoje „Dvylika metų“), „Tėviškės žiburiams“ ir jo skaitytojams nenustojo rūpėti Lietuva, jos valdžia ir jos nukrypimai kairėn ar dešinėn. Praėjus 30 metų, išėvijai pagaliau tenka pripažinti, jog Lietuva pati sprendžia dėl savo ateities. Šiandien, mums tapus „senąja“ išėvija, kuri jautė pareigą Tėvynę globoti, Šapokos šūkis „Stoti pilnutinio tautiškumo sargybon“ išlieka kilnus, tačiau jau ne gyvybinis tikslas. Išėviją galima kaltinti užsidarymu praeityje, bet visa jos veikla, ne tik laikraštinė, buvo pagrįsta Tėvynės meile ir noru ją išlaikyti ateities kartoms. Bet tas ateities kartas, jau čia gimusius vaikus ir vaikaičius, stipriai veikia ir pats laikas, ir juos supanti aplinka. Lietuviškas žodis, į vaikų sąmonę įrašytas pirmiausia per motinos balsą, išlieka, tačiau, metams bėgant, jis tampa antriniu. Aplinkos įtaka yra per amžius įrodytas veiksnys, prieš kurį plaukti – daugiau nei didvyriška. Išėvijoje kalbos išlaikymas ir jos mokėjimas yra asmeninis apsisprendimas. Ar laikraštis išlaikė kalbą? Taip, be abejo. Taisyklinga lietuvių kalba tebėra ir visada bus svarbi „Tėviškės žiburių“ nuostata.

Dabartinė Kanados lietuvių katalikų kultūros draugijos „Žiburiai“ valdybos pirmininkė Giedra Rinkūnaitė-Paulionienė

Kokią savaitraščio ateitį matote?

Laikraščio ar bet kurios kitos organizacijos likimas priklauso nuo jo ar jos reikalingumo. Galima žiūrėti teisybei į akis arba nežiūrėti. Atvykę į Kanadą pokario lietuviai norėjo skaityti lietuviškai. Jiems tai buvo sava ir svarbu. Jiems išmirus, liko kiek jaunesnis skaitytojas, gal Vokietijos DP stovyklose buvęs „jaunimas“. Jie, prisitaikę prie naujų laikų, lietuviškas ir angliškas žinias jau skaito internete. Iš išeivijoje gimusiųjų platesnių nei virtuvine lietuvių kalba teikiamų žinių pasisėmė tik sauja. Po nepriklausomybės atgavimo atvykusiems bus panašiai. Pažvelkime į šiandien jauną šeimą auginantį maždaug 40 metų amžiaus lietuvių kilmės kanadietį ir pamatysime, kad jis „Tėviškės žiburių“ prenumeratos, kurią, beje, sumokėdavo tėvai, jau atsisakė. Ar jis su šeima skaitys „Tėviškės žiburius“, nors ir spalvotomis nuotraukomis papuoštą, su skyriumi anglų kalba? Tikimybė maža. Svarbiau klausti: ką jis skaito? Beveik be išimties – internetines žinias. Todėl savaitraštis ryžosi atnaujinti savo svetainę www.tevzib.com. Nors laikraštis nuo 2016 metų naujos redaktorės Siginos Katkauskaitės rankose pagyvėjo, nušvito, vis dėlto aukotojų gretos nyko, o leidybos kainos kilo.

Priverstas pripažinti ilgalaikes spausdinimo galimybes ir naudą, savaitraščio leidėjas nusprendė nuo šių metų liepos mėnesio pradžios nebespausdinti laikraščio, kuris dėl finansinių priežasčių jau buvo tapęs dvisavaitinis. Svetainėje atsirado anglų kalbos skyrius, kurį redaguojau aš, o lietuviškąjį turinį, sumaniai techniškai apipavidalinant A. Minkevičienei, toliau redaguos S. Katkauskaitė. Svetainės turinys - nemokamas. Koks dabartinis „Tėviškės žiburių“ tikslas? Kuo ilgiau Kanados ir visiems lietuviams išlaikyti lietuviškų žinių šaltinį apie lietuvius Kanadoje. Žengti su laiku gal yra pats didžiausias egzaminas.

Asmeninio Ramūnės Sakalaitės-Jonaitienės archyvo nuotraukos

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.